

УРОК № 19	ДАТА : 07.11.2023
Тема:	Складні випадки синтаксичного узгодження (УПА засвідчила; до міста Старий Самбір; у місті Чернівці).
Мета:	формування компетентностей): предметні (поглиблене знання учнів про синтаксис; розуміння поняття синтаксична норма; знання фразеологічних одиниць; уміння визначати синтаксичні помилки та виправляти їх; уміння використовувати різні мовні засоби для ефективного мовлення, навички грамотного письма); ключові (уміння вчитися: уміння зіставляти, робити висновки; інформаційні: навички роботи з текстами; уміння узагальнювати знання у вигляді таблиці; комунікативні: уміння працювати в парах та в колективі, навички складання усного висловлення; загальнокультурні: культура мовленнєвої поведінки, розвиток позитивної мотивації навчання).
Тип уроку:	урок засвоєння нового матеріалу.
Обладнання:	дидактичний матеріал.
Хід уроку	

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

- Прочитайте вірш Л. Костенко. Який настрій створює поет?

Красива осінь вишиває клени

Червоним, жовтим, срібним, золотим.

А листя просить: — Виший нас зеленим!

Ми ще побудем, ще не облетим.

А листя просить: — Дай нам тої втіхи!

Сади прекрасні, роси — як вино.

Ворони п'ють надкльовані горіхи.

А що їм, чорним? Чорним все одно.

- Чи відчуває ліричний герой вірша гармонію з природою?

- Дайте синтаксичну характеристику останнім трьом реченням вірша.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

1. Перевірка домашнього завдання

Орфографічна п'ятихвилинка

- Запишіть слова у дві колонки: у першу — з м'яким знаком, у другу — без знака м'якшення.

Кавказ..кий, тюр..ма, астрахан..ський, різ..бяр, арал..ський, камін..чик, ремін..чик, щіл..ний, емул..сія, мален..кий, електро- паял..ник, астрахан..ці, щонаймен..ший, нян..чити, економія..ний, шахтарський, емал..ований.

2. Повторення вивченого

- Дайте відповідь на запитання.

1. Дайте визначення терміна «синтаксис».

2. Що таке синтаксична норма?

3. З чим можуть бути пов'язані синтаксичні помилки?

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ, ЗАВДАНЬ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Слово вчителя

Слово — це дар Бога людині. Відомий ритор Софокл сказав: «Багато говорити і багато сказати — це не одне й те саме». Як ви думаєте, чи справедливий цей вислів? Що потрібно для того, щоб ми могли вільно передавати свої думки? Яку роль у формуванні наших думок, наших усних висловлень відіграє синтаксис?

IV. ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Комунікативний практикум (робота в парах)

Закінчіть вислови:

Де верба... Доброту віддячить
Ліс і вода... Який поріг, така й господиня
Хліб — батько... Там і вода
Криниця з водою... Вода — мати
Яка криниця... Той у добрі

2. Коментар для вчителя

Де верба, там і вода. Ліс і вода — брат і сестра. Хліб — батько, вода — мати. Криниця з водою — що людина з розумом. Яка криниця, такий і господар.

3. Робота з підручником

- Робота з параграфом «Синтаксичне узгодження».

Приклади — географічні назви міст, сіл, рік із родовою назвою **узгоджуються** в усіх відмінках: місто Харків, міста Харкова, місту Харкову; річка Десна, біля річки Десни, річкою Десною.

Такі приклади **не узгоджуються**, тобто зберігають початкову форму, якщо географічна назва:

- має форму множини: у місті Чернівці; за селом Семаківці;
- складена: у річці Південний Буг; біля села Княжа Лука;
- уживається рідко: на острові Кемпа; під горою Маглич.

При відсутності родових назв місто, село, озеро, гора й под. географічні назви, виражені відмінюваними іменниками, змінюються: Ми всі брати по крові, по Дніпру (П. Перебийніс). Сьогодні в нас побачення зі Львовом (Р. Братунь). Душі своєї часточку лишила в Чернівцях (К. Матвійко).

Узгоджені конструкції типу на горі Говерлі, до острова Базавлука характерні для усного, побутового мовлення.

Не узгоджуються назви міст, сіл, річок, гір, островів, планет і под. в офіційних документах, повідомленнях, спеціальній літературі (військовій, медичній, географічній):

- народився в місті Білопілля (з біографії);
- дійшли до гори Туркул (зі звіту групи туристів);
- користувалися водою з річки Стугна (із запису в медкарті).

Такі записи сприяють безпомилковому визначенню називного відмінка географічної назви: наприклад, форму у Хватовому (збудовано школу) мають два іменники — географічні назви: Хватове та Хватів.

З родовою назвою **не узгоджуються** назви вулиць, якщо вони мають форму чоловічого роду або є складною назвою: вулиця Хрещатик — вулицею Хрещатик, вулиця Ярославів Вал — на вулиці Ярославів Вал.

Якщо назви вулиць мають форму жіночого роду, із родовою назвою вони **узгоджуються**: на вулиці Прорізній, до вулиці Десятинної.

Таке вживання назв вулиць є нормативним у текстах офіційно-ділового та наукового стилів. Для розмовного стилю природними є відмінювані форми: на розі Хрещатика і Прорізної, на перетині Володимирської і Андріївського узвозу.

Власні назви кораблів, газет, заводів, журналів, установ тощо (крейсер «Іван Мазепа», видавництво «Український письменник», газета «Субота») при відмінюванні зберігають форму називного відмінка: журнал «Дзвін», журналу «Дзвін».

Якщо підмет виражений аббревіатурою, дієслово-присудок узгоджується (у роді, числі) з опорним словом, яке входить до розгорнутого складного найменування: ВРУ (Верховна Рада України) затвердила Закон про освіту. МОН (Міністерство освіти і науки) ініціювало впровадження електронної форми освіти. У роді, числі та відмінку з аббревіатурами узгоджуються прикметники-означення: У Київській МАН (Малій академії наук) діє кілька наукових секцій.

4. Редагування речень

- *Знайдіть синтаксичні помилки, поясніть їх. Запишіть правильний варіант.*

Радіє і садок, і поле, і долина. Більшість проголосували за пропозицію. Більшість абітурієнтів, які успішно склали вступні іспити, буде зарахована на стипендію й забезпечена гуртожитком. Більшість абітурієнтів будуть зараховані на стипендію й забезпечені гуртожитком. Усі, хто не пройшли реєстрації, повинні з'явитися до відповідального. Ми вивчали книжку, розповідаючи про наших предків.

4. Коментар для вчителя

Радіють і садок, і поле, і долина. Більшість проголосувала за пропозицію. Більшість абітурієнтів, які успішно склали вступні іспити, будуть зараховані на стипендію й забезпечені гуртожитком. Більшість абітурієнтів буде зарахована на стипендію й забезпечена гуртожитком. Усі, хто не пройшов реєстрації, повинні з'явитися до відповідального. Ми вивчали книжку, що розповідає про наших предків.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з текстом

- Прочитайте уривок із твору М. Коцюбинського. Укажіть назву.

- Як перегукуються почуття герою твору Коцюбинського й ліричного героя вірша Л. Костенко?

Котивсь зеленими царицками, маленький і білий, наче банька кульбаби, безстрашно забирався у темний ліс, де гаджуги кивали над ним галузками, як ведмідь лабами.

Звідси дивився на гори, близькі й далекі верхи, що голубіли на небі, на смерекові чорні ліси з їх синім диханням, на ясну зелень царинок, що, мов дзеркала, блищали в рамах дерев. Під ним, у долині, кипів холодний Черемош. По далеких горбах дрімали на сонці самотні оселі. Було так тихо і сумно, чорні смереки безперестанку спускали сум свій в Черемош, а він ніс його долом й оповідав.

Сонце починало пекти, і кам'яниста доріжка мулила ноги. Тепер вже хати попадалися рідше. Черемош простягся в долині, як срібна нитка, і шум його сюди не доходив. Ліси уступали місце гірським сіножатям, м'яким і повним. Іван брів серед них, як по озерах квіток, нагинаючись часом, щоб закосичить кресаню жмутком червоної грані або блідим вінком невістульки. Вниз западалися боки гори у глибокі чорні ізвори, звідки родились холодні потоки, куди не ступала людська нога, де плекався тільки бурий ведмідь, страшний ворог маржини — «вуйко». Вода попадалася рідше. Зате як припадав він до неї, коли знаходив потік, той холодний кришталь, що омивав десь жовті корні смерек і аж сюди приносив гомін лісів! Коло такого поточна якась добра душа лишала горнятко або коновочку гусянки.

- Проаналізуйте синтаксичну будову виділеного речення.

- Моделювання «Карти пам'яті» (робота з таблицею)

- Заповніть другу колонку таблиці. Зробіть висновок про узгодження присудків із підметами.

Приклад	Правило
УАН (Українська академія наук) була створена 1918 року	
Межи втікачами були Остап і Соломія (М. Коцюбинський)	
За нашу пропозицію проголосувала більшість	
В цей час з'явилися три постаті (Ю. Збанацький)	

2. Лінгвістичне спостереження

- Проаналізуйте речення. Зробіть висновок про узгодження однорідних членів речення.

У цьому випадку діє не інструкція, а постанова. Вам був висланий не окремий збірник, а комплект документів. І той, і інший здатні на це. Кожна довідка, кожен протокол був узятий на контроль.

VI. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО

1. Самостійна робота

- *Перепишіть, підкресліть головні члени речення, поясніть правила узгодження їх. Укажіть можливі варіанти.*

1. Коли потяг у даль загуркоче, пригадаються знову мені дзвін гітари у місячні ночі, поцілунки й жоржини сумні... (В. Сосюра). 2. Головною темою їхніх розмов була перемога, марш, Прага, чийсь милозвучні вірші (О. Гончар). 3. Ні-ні, не тіні від віття стелилися внизу, бігали по стовбурах, то рухалися роги, то йшло назустріч багато мовчазних, весняних оленів... (Є. Гуцало). 4. Більш як сто років на Потєбню посилається та цікавиться його ідеями велика кількість авторів (Із журналу). 5. Вслід за ними то тут, то там за садками проривалося незрозуміле, виюче, розкотисте а-а-а!.. а-а-а! (О. Гончар). 6. Лишатися на місці — означає пристати на все добре і зле (Із журналу). 7. Ще, може, найбільше подобалося Німому купати коней... (П.Загребельний). 8. Ох, хоча б швидше приходило те «завтра» (В. Канівець). 9. Дехто з мовознавців, як зазначалося, вважає, що поділ слів на склади певною мірою пов'язаний з морфологічним членуванням слів... (Н. Плевако). 10. Коли були ще баба молодими, вони були веселі, як Хуррем (Л. Костенко). 11. Три безлічі бульбашок котяться й котяться вітром і жаб'ячі очі на мене здивовано мружать (В.Балдинюк). 12. Триста лих мені дивиться в вічі (Б. Олійник).

2. Інтерактивний тренінг

- Складіть стисле висловлення з теми «Екологія й тривалість життя людини».

3. Творча робота

- Поширте подані речення так, щоб утворився зв'язний текст. Крижаніє ріка. Ніч спустилася. Зима панує. Усе принишкло. Шлях звивається. Сон оповив. Мороз тріщить.

VII. ПІДСУМОК УРОКУ

Рефлексія

Сьогодні на уроці:

було непросто... я домігся... в мене вийшло... я спробую...

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР)

- Виконайте вправу з підручника.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.